«ضلت العقول» به‌معنای راه گم کردن عقل

اما «ضلّت فیک الصفات» معنای «ضلّت» است. یعنی به جایی می‌رسد که دیگر راهی برای صفات نیست. همه‌ی صفات گم می‌شوند. گم شدن یکی به‌معنای کسی است که گم می‌شود، یکی به‌معنای چیزی است که گم می‌شود: «قاَلوُا ْضَلُّوا ْعَنَّا»[1]؛ گم شدن نه به این معنا که خودشان راه را گم کرده‌اند، یعنی از پیش چشم ما رفتند. «ضالّة»، یعنی آنچه که شما گم کرده‌اید. «يَا هَادِيَ الضَّالِّةِ رُدَّ عَلَيَّ ضَالَّتِي»[2]؛ ببینید در هر دو به کار رفته است: ای خدایی که کسی که گم شده است را هدایت می‌کنی، گم شده‌ی من را به من برگردان. «ضالتی» هم می‌تواند بچه باشد، پدر باشد ... . آمده بود می‌گفت پیرمردی چند سال است گم شده است. از خانه بیرون رفته است. بنده ی خدا، خیلی راحت بود! به این شخص گفته می‌شود، راه را گم کرده و گم شده است. جسم ای کتابی هم که گم می‌شود، به آن هم ضالّة گفته می‌شود. می‌گویید: انشاد الضالّة در مسجد مکروه است. در عروة آمده بود. مکروه است چیزی را که گم شده، در مسجد داد بزنید. این در مورد «ضلت». دیگر برای صفات راهی به آنجا نیست.

مطلبی که می‌خواهم عرض کنم، این است: چهار واژه است که نقش بدل را برای هم ایفاء کرده‌اند؛ «ضلت، تحیرت، حصرت، غرقت». به مناسبتی که دنبالش می‌آید، حضرت علیه السلام عبارت فرموده‌اند. اولینش «ضلت العقول» است. یعنی عقل گم می‌شود. آیا در معنای ضلال، راه هست یا نیست؟ آن هفته عرض کردم. احتمال دارد که در معنای «ضلال»، راه باشد اما راه به‌معنای ارسال. صاحب معجم اشتقاقی هم یک نوع ارسال را گفته بود.

شاگرد: در مورد لام گفته بودند امتداد و ارسال دارد.

استاد: یعنی خود امتداد و ارسال، بدون راه تجریدی مطلق نمی‌شود. حتماً لازم نکرده راه، راه خاکی باشد.

شاگرد ۲: گفته بود: ضاد ارسال دارد، ولی آن را اشکال گرفته بود و در تعریفش نیاورده بود.

استاد: علی ای حال، این «ضلّ» است.

خب، «ضلّت العقول» به چه معنا است؟ یعنی عقل گام بر می‌دارد. عقل می‌خواهد به یک مطلوب برسد اما «ضلّ». یک جایی می‌رسد و می‌بیند دیگر راه تمام شده است، راه محو شده است. راهی را که من را به مقصد برساند، محو شده است. این از خصوصیاتی است که در «ضلّت العقول» هست. عقلی که باید راه برود، از راه رفتن باز می‌ماند و راه را گم می‌کند. دیگر راهی برای او باقی نمی‌ماند.

[1]. الغافر، آیه‌ی ۷۴.

[2]. شيخ كليني، الكافي، ج ۲، ص ۶۲۴.

بازبینی #2
ایجاد شده 6 اکتبر 2024 15:11:33 توسط ... .
به روزرسانی شده 12 فوریه 2025 15:43:24 توسط ... .